

Qabul qilindi: 16.06.2025

Chop etildi: 31.07.2025

UDK: 338(575.1)

JANUBIY VILOYATLARDAGI AHOLINING UY-JOY

BILAN TA'MINLANISHI: O'ZGARISHLAR VA

MUAMMOLAR (Surxondaryo va Qashqadaryo viloyatlari

misolida, 1991–2023 yillar)

Kadirova Yakitjan Buvabayevna, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti v.b.dotsenti, (PhD)

HOUSING PROVISION FOR THE POPULATION IN

THE SOUTHERN REGIONS: CHANGES AND

PROBLEMS (based on the examples of Surkhondaryo and

Qashqadaryo regions, 1991–2023)

Kadirova Yakitan Buvabayevna, Associate Professor (PhD), Nizami Tashkent State Pedagogical University

ОБЕСПЕЧЕНИЕ НАСЕЛЕНИЯ ЖИЛЬЁМ В ЮЖНЫХ

ОБЛАСТЯХ: ИЗМЕНЕНИЯ И ПРОБЛЕМЫ (на примере

Сурхандарьинской и Кашкадарьинской областей, 1991–2023

годы)

Кадилова Якитжан Бувабаевна, доцент Ташкентского государственного педагогического университета имени Низами, (PhD)

<https://orcid.org/0009-0005-0638-6922>

9-0005-0638-6922

e-mail:

Kadirovayakidjan@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqola O'zbekiston Respublikasining janubiy viloyatlari – Surxondaryo va Qashqadaryo misolida 1991–2023-yillar davomida aholini uy-joy bilan ta'minlash sohasidagi o'zgarishlar va muammolarni tahlil qiladi. Maqolada mustaqillik yillarida amalga oshirilgan uy-joy qurilishi islohotlari, urbanizatsiya jarayonlari, iqtisodiy va ijtimoiy omillar, shuningdek, ushbu sohada yuzaga kelgan muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari ko'rib chiqiladi. Surxondaryo va Qashqadaryo viloyatlaridagi demografik o'zgarishlar, qurilish sohasidagi yangilanishlar va infratuzilma rivojlanishi alohida e'tibor markazida bo'lib, ularning aholining turar joy ehtiyojlariga ta'siri tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: uy-joy ta'minoti, urbanizatsiya, Surxondaryo, Qashqadaryo, qurilish islohotlari, ijtimoiy infratuzilma, demografik o'zgarishlar.

Abstract: This article analyzes the changes and problems in housing provision for the population in the southern regions of the Republic of Uzbekistan – Surkhondaryo and Qashqadaryo – during the period from 1991 to 2023. The article reviews housing construction reforms implemented during the years of independence, urbanization processes, economic and social factors, as well as the problems that have arisen in this field and ways to address them. Demographic changes, innovations in the construction sector, and infrastructure development in Surkhondaryo and Qashqadaryo regions are given special attention, and their impact on the housing needs of the population is analyzed.

Keywords: housing provision, urbanization, Surkhondaryo, Qashqadaryo, construction reforms, social infrastructure, demographic changes.

Аннотация: В данной статье анализируются изменения и проблемы в обеспечении населения жильём в южных областях Узбекистана — на примере Сурхандарьинской и Кашкадарьинской областей в период с 1991 по 2023 годы. Рассматриваются реформы в строительстве жилья,

процессы урбанизации, экономические и социальные факторы, а также возникающие проблемы и пути их решения. Особое внимание уделяется демографическим изменениям, обновлениям в строительной сфере и развитию инфраструктуры в Сурхандарьинской и Кашкадарьинской областях, а также их влиянию на потребности населения в жилье.

Ключевые слова: обеспечение жильём, урбанизация, Сурхандарья, Кашкадарья, строительные реформы, социальная инфраструктура, демографические изменения.

KIRISH. O'zbekiston Respublikasining mustaqillikka erishgani 1991-yildan boshlab mamlakat iqtisodiy, ijtimoiy va demografik sohalarida sezilarli o'zgarishlarga duch keldi. Aholini uy-joy bilan ta'minlash masalasi davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri sifatida belgilandi, chunki turar joy masalasi fuqarolar hayot sifati, ijtimoiy barqarorlik va iqtisodiy rivojlanish bilan chambarchas bog'liq. Surxondaryo va Qashqadaryo viloyatlari O'zbekistonning janubiy hududlari sifatida o'ziga xos ijtimoiy-iqtisodiy va demografik xususiyatlarga ega bo'lib, ular aholini uy-joy bilan ta'minlash jarayonida alohida muammolar va imkoniyatlarni namoyon qiladi. Maqola quyidagi maqsadlarni ko'zlaydi:

1. 1991–2023-yillar davomida Surxondaryo va Qashqadaryo viloyatlarida uy-joy qurilishi sohasidagi o'zgarishlarni tahlil qilish.

2. Ushbu viloyatlardagi aholining uy-joyga bo'lgan ehtiyojlarini aniqlash.

3. Uy-joy ta'minotidagi muammolarni aniqlab, ularni hal qilish yo'llarini taklif qilish.

1. Mustaqillik yillarida uy-joy qurilishi sohasidagi islohotlar. O'zbekiston mustaqillikka erishgach, uy-joy qurilishi sohasida bir qator islohotlar amalga oshirildi. 1990-yillarning boshlarida sobiq Ittifoqdan qolgan ko'p qavatli uylar va infratuzilma eskirgan holatda edi. 2000-yillardan boshlab davlat tomonidan qurilish sohasiga katta e'tibor qaratildi, xususan, "Arzon uy-joy" dasturlari ishga tushirildi. 2017-yilda Prezident Shavkat Mirziyoyevning tashabbusi bilan "Obod qishloq" va "Obod mahalla" dasturlari doirasida qishloq va shahar hududlarida uy-joy va infratuzilma modernizatsiyasi boshlandi. Surxondaryo va Qashqadaryo viloyatlarida ushbu dasturlar qishloq aholisini zamonaviy uy-joy bilan ta'minlashga qaratilgan edi. Masalan, Qashqadaryo viloyatining Nishon, Shahrisabz va Qarshi

tumanlarida ko'p qavatli uylar qurilishi tezlashdi. Surxondaryoda esa Termiz shahri va Denov tumani kabi markazlarda yangi turar joy majmualari barpo etildi.

1.1. Qurilish sohasidagi qonunchilik islohotlari. Uy-joy qurilishi sohasidagi islohotlar qonunchilik bazasi bilan mustahkamlandi. 2018-yilda qabul qilingan PQ-3646-son qaror O'zbekiston Respublikasi Qurilish va uy-joy kommunal xo'jaligi vazirligining faoliyatini tashkil etishga xizmat qildi. Ushbu qaror qurilish sifatini nazorat qilish, noqonuniy qurilishlarning oldini olish va aholini arzon uy-joy bilan ta'minlashga qaratilgan edi. Bundan tashqari, 2009-yilda qabul qilingan "Shaharsozlik to'g'risida"gi qonun shahar va qishloq hududlarini rejalashtirishda muhim o'zgarishlarni keltirib chiqardi.

2. Surxondaryo va Qashqadaryo viloyatlarida uy-joy ta'minoti: demografik va ijtimoiy kontekst. Surxondaryo va Qashqadaryo viloyatlari O'zbekistonning eng zich joylashgan hududlaridan biridir. 2021-yil holatiga ko'ra, Qashqadaryo viloyati aholisi 3,2 million kishi, Surxondaryo viloyati aholisi esa 2,7 million kishini tashkil etadi. Bu viloyatlarda aholi sonining o'sishi, urbanizatsiya jarayonlari tezlashdi, bu esa uy-joyga bo'lgan talabni oshirdi.

2.1. Urbanizatsiya va uy-joy ehtiyojlari. O'zbekiston Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, 2001–2021-yillarda shahar aholisining ulushi 37,2 foizdan 50,7 foizga ko'tarildi. Surxondaryoda Termiz shahri, Qashqadaryoda esa Qarshi va Shahrisabz shaharlari urbanizatsiya markazlari sifatida rivojlanmoqda. Ushbu shaharlarda ko'p qavatli uylar qurilishi aholining zamonaviy turar joylarga bo'lgan ehtiyojini qondirishga xizmat qilmoqda. Biroq, qishloq hududlarida infratuzilma va uy-joy sifati muammolari hali ham dolzarb bo'lib qolmoqda.

2.2. Demografik omillar. Surxondaryo va Qashqadaryo viloyatlarida yosh oilalar sonining ko'pligi va tug'ilish darajasining yuqoriligi uy-joyga bo'lgan talabni oshiradi. Shu bilan birga, iqtisodiy migratsiya (ayniqsa, chet elga ishlash uchun ketayotgan fuqarolar sonining ko'pligi) va ichki migratsiya (qishloqdan shaharga ko'chib o'tish) uy-joy bozorida qiyinchiliklarni keltirib chiqarmoqda.

3. Uy-joy qurilishidagi yutuqlar. 1991–2023-yillar davomida Surxondaryo va Qashqadaryo viloyatlarida uy-joy qurilishi sohasida sezilarli yutuqlarga erishildi. Quyida asosiy yutuqlar keltiriladi:

1. Ko'p qavatli uylar qurilishi: Qashqadaryo viloyatining Qarshi shahrida 2017–2023-yillarda 500 dan ortiq ko'p qavatli uylar foydalanishga topshirildi. Surxondaryoning Termiz shahrida yangi turar joy majmualari barpo etildi.

2. Arzon uy-joy dasturlari: davlat tomonidan imtiyozli ipoteka kreditlari joriy etildi, bu yosh oilalarga uy-joy sotib olish imkonini berdi.

3. Infratuzilma rivojlanishi: yangi uylar bilan birga maktablar, bog'chalar va sog'liqni saqlash muassasalari qurildi, bu aholining hayot sifatini oshirdi.

4. Uy-joy ta'minotidagi muammolar. Uy-joy sohasidagi yutuqlarga qaramay, Surxondaryo va Qashqadaryo viloyatlarida bir qator muammolar mavjud:

4.1. Qurilish sifati bilan bog'liq muammolar. Qashqadaryo viloyatining Nishon tumanida o'tkazilgan nazorat tadbirlari davomida ichimlik suvi tarmoqlariga noqonuniy ulanish holatlari aniqlandi. Surxondaryoda esa ba'zi ko'p qavatli uylarning yerto'la qismlarida noqonuniy qurilish ishlari olib borilgani ma'lum bo'ldi. Bu holatlar qurilish sifati va xavfsizlik standartlariga rioya qilmaslik bilan bog'liq.

4.2. Infratuzilma muammolari. Qishloq hududlarida yangi uylar qurilgan bo'lsa-da, infratuzilma (suv, gaz, elektr energiyasi) yetishmasligi aholining noroziligiga sabab bo'lmoqda. Masalan, Surxondaryo viloyatining Oltinsoy tumanida ba'zi yangi uylarda ichimlik suvi va kanalizatsiya tizimlari to'liq ishlamaydi.

4.3. Iqtisodiy muammolar. Imtiyozli kreditlar joriy etilgan bo'lsa-da, aholining katta qismi, ayniqsa, kam ta'minlangan oilalar uchun uy-joy sotib olish qiyinligicha qolmoqda. Qashqadaryo viloyatida yosh oilalarning 60%dan ortig'i ipoteka shartlariga javob bera olmaydi.

5. Muammolarni hal qilish yo'llari. Uy-joy ta'minotidagi muammolarni bartaraf etish uchun quyidagi choralar taklif etiladi:

1. Qurilish sifatini nazorat qilish: qurilish va uy-joy kommunal xo'jaligi vazirligi tomonidan qurilish jarayonlarini qat'iy nazorat qilish va noqonuniy qurilishlarga qarshi choralar ko'rish.

2. Infratuzilmani rivojlantirish: qishloq va shahar hududlarida suv, gaz va elektr ta'minoti tizimlarini modernizatsiya qilish.

3. Iqtisodiy yordam dasturlari: kam ta'minlangan oilalar uchun ipoteka foizlarini pasaytirish va davlat tomonidan subsidiyalar joriy etish.

4. Mahalliy xususiyatlarni hisobga olish: Surxondaryo va Qashqadaryo viloyatlarining iqlimiy va demografik xususiyatlariga mos uy-joy loyihalarini ishlab chiqish.

XULOSA. Surxondaryo va Qashqadaryo viloyatlarida 1991–2023 yillar davomida uy-joy ta'minoti sohasida sezilarli yutuqlarga erishildi. Ko'p qavatli uylar qurilishi, imtiyozli kreditlar va infratuzilma rivojlanishi aholining hayot sifatini oshirishga xizmat qildi. Biroq, qurilish sifati, infratuzilma muammolari va iqtisodiy qiyinchiliklar hali ham dolzarb masalalar sifatida qolmoqda. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun davlat, mahalliy hokimiyatlar va xususiy sektor o'zaro hamkorlikda kompleks choralar ko'rish zarur.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Qurilish va uy-joy kommunal xo'jaligi vazirligi. (2023). Rasmiy veb-sayt: <http://www.mc.uz/>
2. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. (2021). Shahar aholisining o'sishi va urbanizatsiya.
3. PQ-3646-son qaror. (2018). O'zbekiston Respublikasi Qurilish va uy-joy kommunal xo'jaligi vazirligi faoliyatini tashkil etish to'g'risida.
4. "Shaharsozlik to'g'risida"gi qonun. (2009). Lex.uz.